

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Tulo- ja kustannuskehitys & taloudellinen tilanne budjettiriihen alla

Talousneuvosto 13.8.2014
Markus Sovala

Ostovoiman kestävä kasvu edellyttää kilpailukyvyistä huolehtimista

- Talouspolitiikan haasteena on lähivuosina ostovoiman kehityksen tukeminen samalla kun huolehditaan suomalaisen tuotannon kilpailukyvyistä ja julkisen talouden kestävydestä.
- Samat tekijät, jotka vaikuttavat pidemmän aikavälin talouskasvun edellytyksiin tukevat myös ostovoimakehitystä.
- Avainasemassa ovat rakenteelliset uudistukset, joilla voidaan lisätä ja tehostaa talouden työvoimaresurssien käyttöä.

Tulo- ja kustannuskehitys

"Tukuseton" raportti 27.6.2014

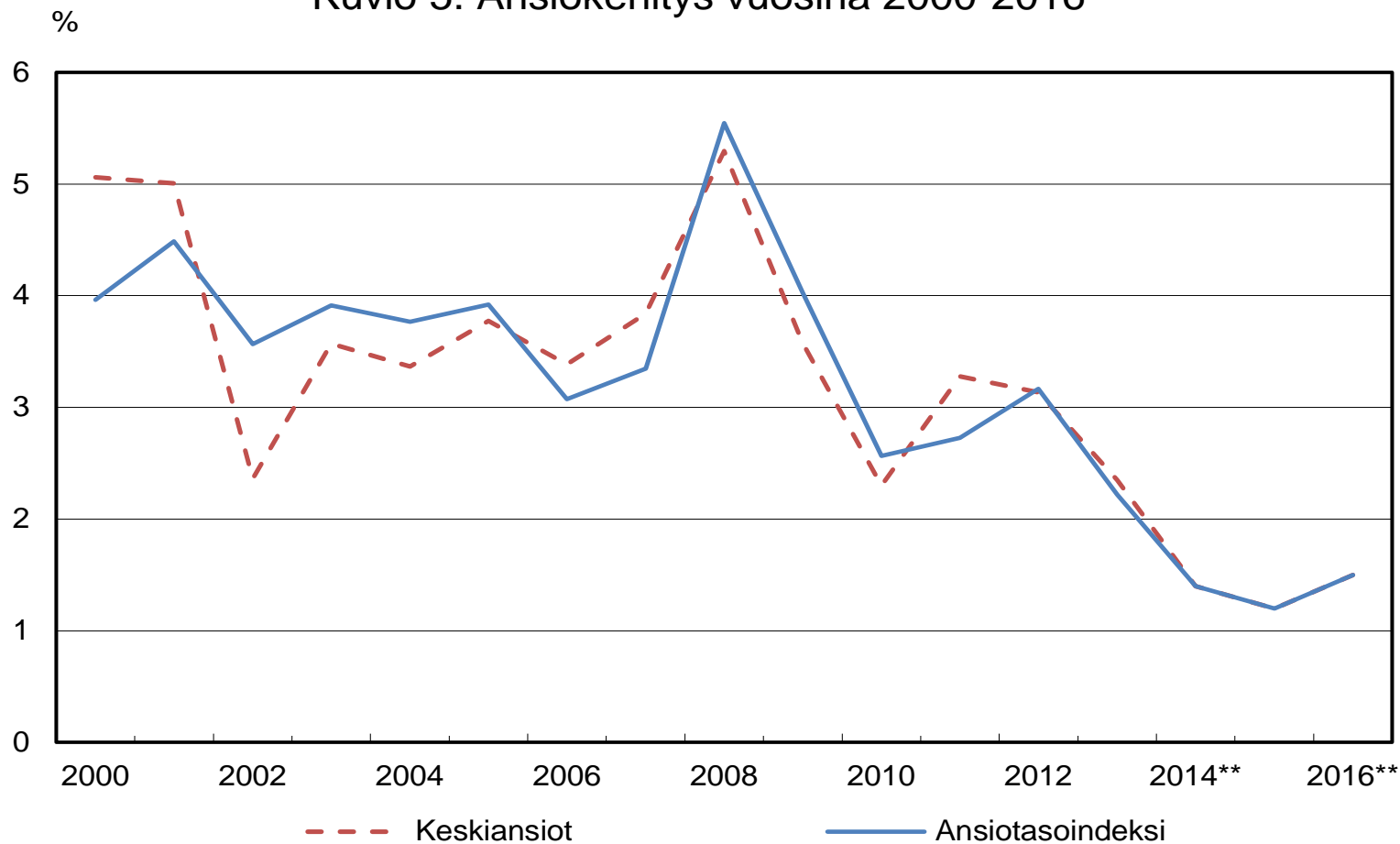

Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunta

- ”Tukuseto” julkaisi uusimman puolivuotisraporttinsa 27.6.2014
- Toimikunnan määräaikaisraportoinnissa neljä painopistettä:
 1. Ostovoima (ansiot, hinnat, verot ja tulonsiirrot)
 2. Kilpailukyky
 3. Rakenteellisten tekijöiden vaikutus ansiokehitykseen
 4. Sopimuskorotusten luokittelu

Ansioiden nousu hidastuu

Kuvio 5. Ansiokehitys vuosina 2000-2016

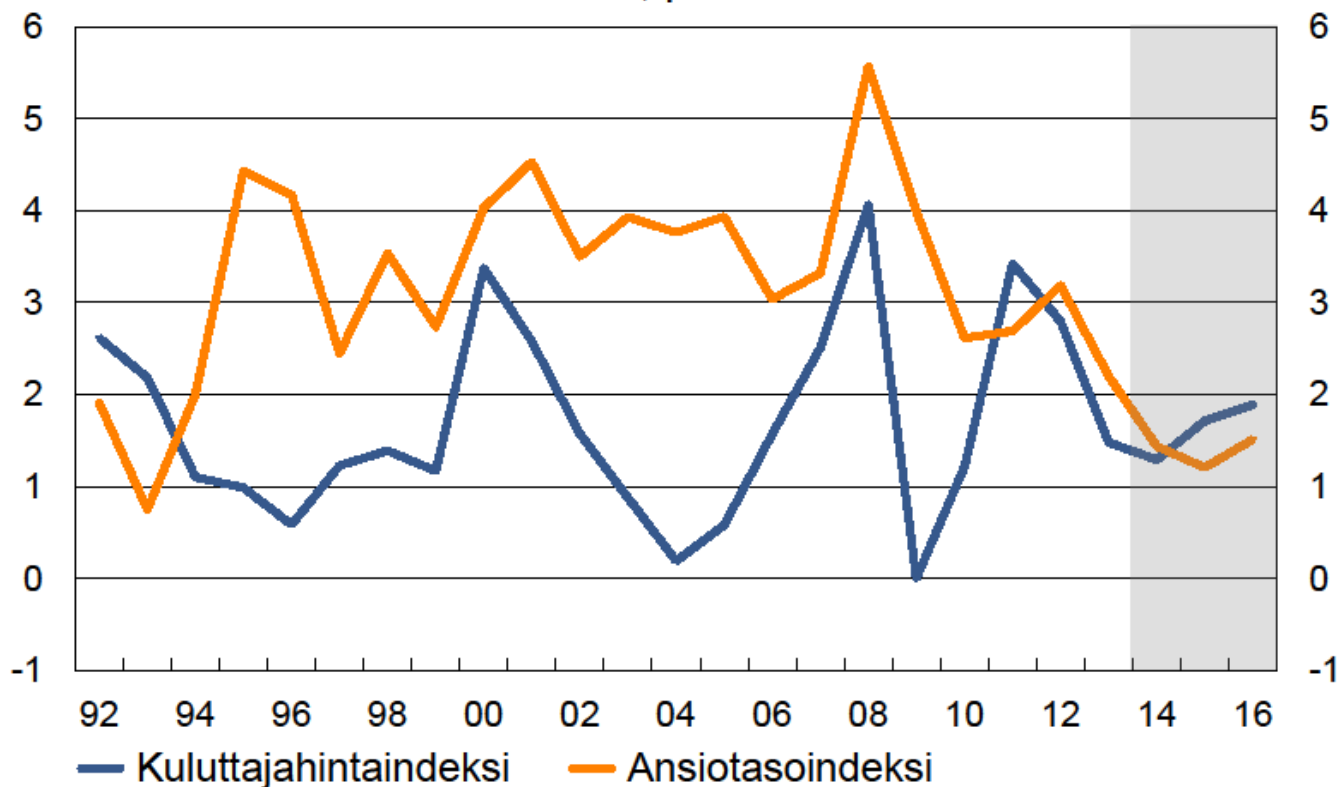
Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM

Myös hintakehitys hidastunut ja pysyy maltillisena - reaaliensiot kääntyvät silti laskuun

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi

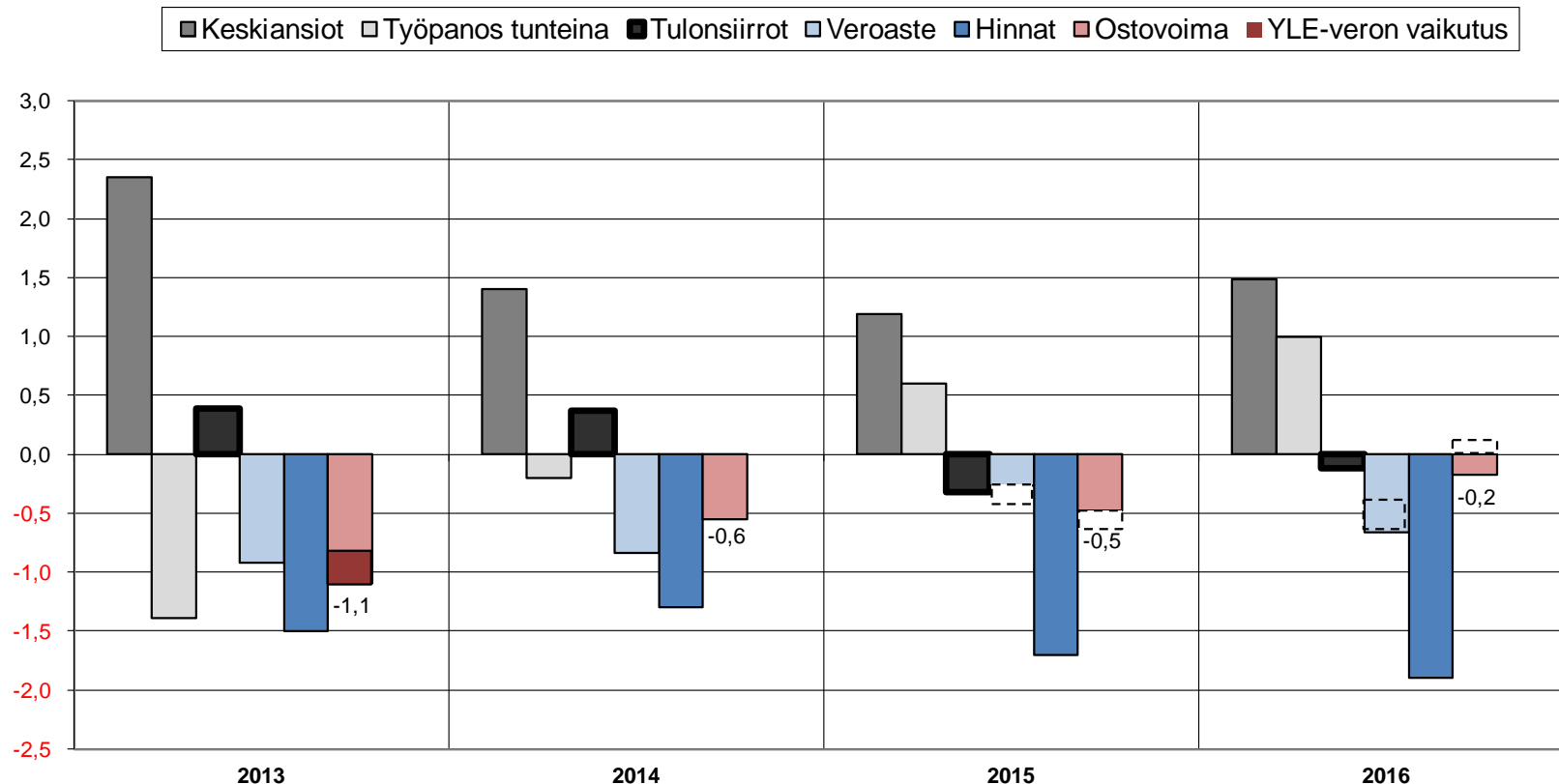
muutos edellisestä vuodesta, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Heikko työllisyyskehitys ja veronkorotukset ovat heikentäneet ostovoimaa

Palkansaajien ostovoiman muutos (%) ja osatekijöiden vaikutus (%-yksikköä)

*Kesäkuun 2014 hallitusneuvotteluissa sovittujen veroratkaisujen arvioidaan parantavan ostovoimaa 0,2% vuonna 2015 ja heikentävän ostovoimaa 0,3% vuonna 2016.

Näkökulmia kilpailukykyyn

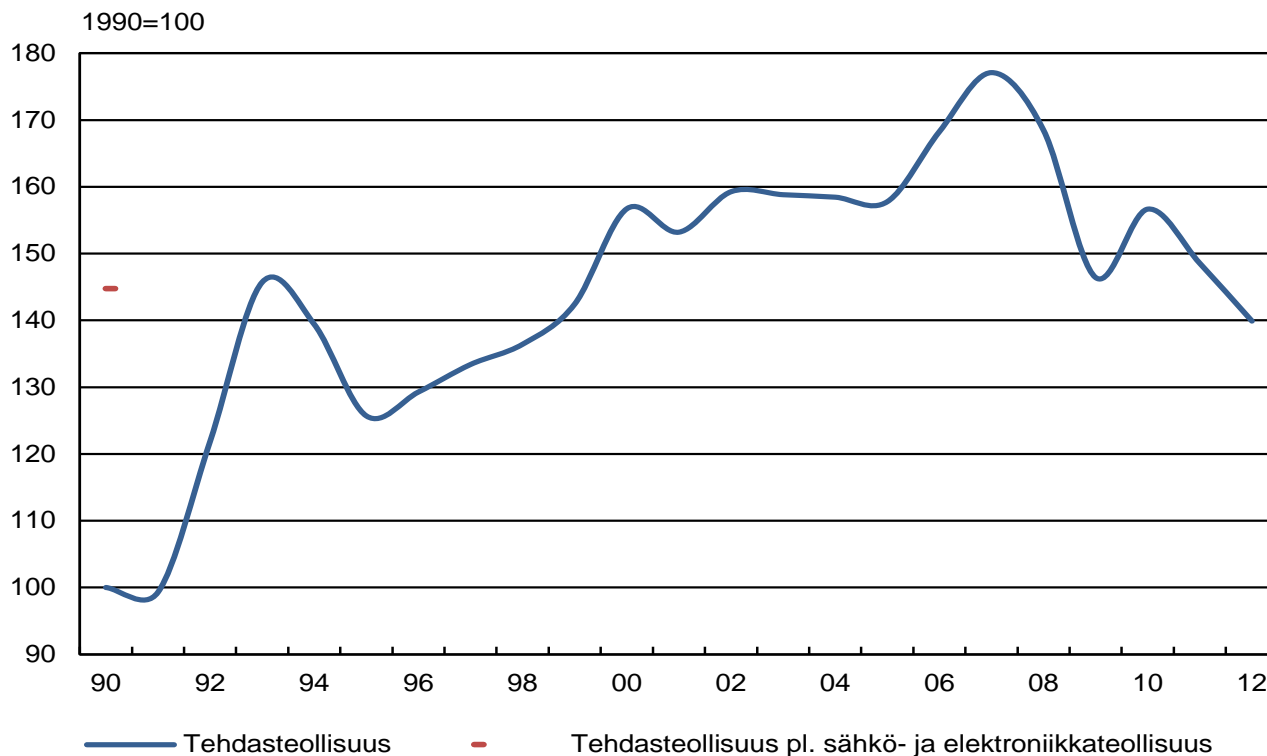

- Viime vuosien historiallisen huonoon tuottavuuteen on vaikuttanut suhdannetilanteeseen nähden kohtalaisen hyvä työllisyystilanne sekä korkean tuottavuuden sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuottaman arvonlisäyksen romahdus.
- Suomen vientituotteiden hinnat ovat nousseet 2000-luvulla hitaammin kuin tuontihinnat ja tämä on syönyt ”jakovaraa”. Elektroniikkaviennin merkityksen vähennyttyä vaihtosuhteen heikkeneminen on kuitenkin pysähtynyt.
- Välituotekäytön puolelta tulevat kustannuspaineet olleet merkittävät:
 - Välituotekäytön osuus tehdasteollisuuden tuotantopanoksista 85 %
 - Välillisiä palkkoja, yksityisiä palveluja, vuokria, energiaa, raaka-aineita yms.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden menestys paransi huimasti Suomen kilpailukykyä*, mutta kehitys on kääntynyt

* suhteelliset yksikkötyökustannukset samassa valuutassa (ns. TuKu-indeksi)

Kuvio 8. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

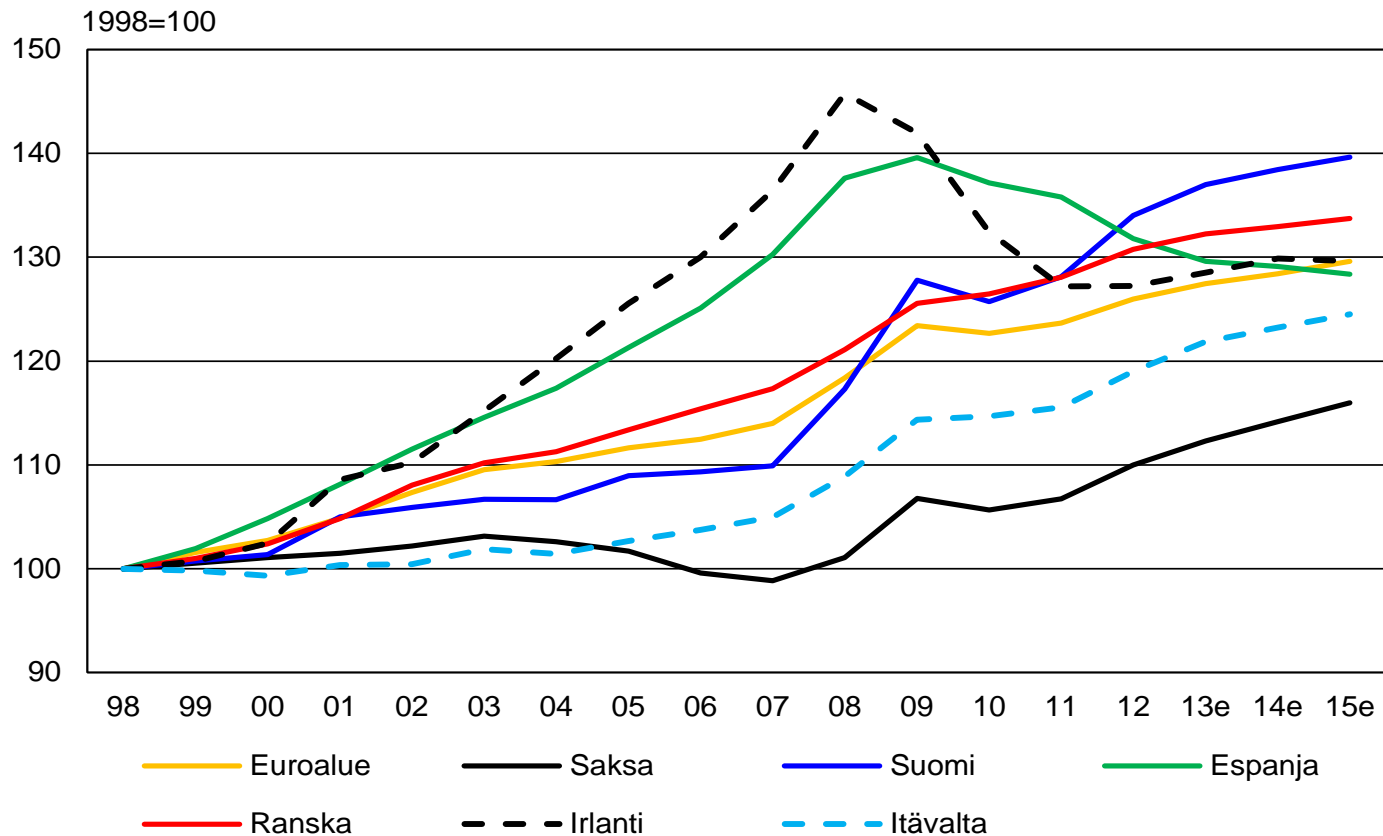
Kilpailukyky paranee, kun käyrä nousee.

Lähde: BIS, The Conference Board, Euroopan komissio, OECD, Tilastokeskus, VM

Koko talouden kilpailukyky heikkenee yhä suhteessa euroalueeseen

Kuvio 7. Koko talouden yksikkötyökustannusten kehitys 1998–2015

Lähde: Eurostat, ennuste Euroopan komissio, VM

Taloudellinen tilanne budjettiriihen alla

KO ennusti kesäkuussa keskimäärin nollakasvua v. 2014, mutta kasvun käynnistymistä vuoden lopulla

- **Tänä vuonna** Suomen BKT:n ennustettiin kasvavan vain **0,2 %**. Kasvun taustalla on nettoviennin (vienti miinus tuonti) hentoinen vaikutus ja pieni yksityisen kulutuksen lisäys. Teollisuustuotannon uskottiin supistuvan vielä koko vuoden, vaikka palvelutuotanto kääntyisikin jo nousuun.
- Varovaista optimismia perusteltiin teollisuuden tilausten kasvulla jo kahden vuosineljänneksen ajan ja yritysten odotuksilla. Kone- ja laiteinvestoinnit olivat kääntyneet nousuun jo vuoden 2013 lopulla. Yksityinen kulutus oli ensimmäisellä vuosineljänneksellä yllättävän vahvaa suhteessa reaaliansoikehitykseen. Lähtökohtana oli, että Euroalueen kasvu on jo käynnistynyt
- Työttömyysasteen uskottiin nousevan edelleen ja tämän vuoden keskimääräiseksi työttömyysasteeksi ennustettiin 8,5 %. Työllisten määrän odotettiin vähenevän
- **Vuoden 2015** kasvuksi ennakoitiin **1,4 %**. Kasvu muuttuu laajapohjaisemmaksi ja kysyntäeristä vain julkiset investoinnit supistavat kasvua. Työmarkkinoilla tilanne pysyy edelleen heikkona ja työttömyysasteen ennustetaan pysyvän likimain tämän vuoden tasolla.
- **Vuoden 2016** talouskasvuksi ennustettiin **1,6 %** ja BKT:n kasvuvauhti ylittää talouden potentiaalisen tuotannon kasvun huolimatta historiallisesti alhaisesta talouden kasvuvauhdista.

Julkinen talous hallitusohjelman jälkeen

- 19.6.2014 sovitun hallitusohjelman jälkeen ennustetta ei ole päivitetty, mutta **hallitusohjelman kasvu- ja työllisyyspaketin makrovaikutukset voi arvioida pieniksi.**
- **Kesäkuun ennusteen** perusteella arvioiden **valtion alijäämä** supistuisi tälle vuodelle ennakoidusta 3,7 %/BKT tasolle **1,2 %/BKT vuonna 2018. Valtion velkasuhteen** arvioitiin taittuvan 2017-2018 (vuosina 2016 -2017 50,0 %/BKT, v. **2018 49,6 %/BKT**).
- Hallitusohjelmaneuvotteluihin tehdyn pika-arvion mukaan paketti lisää valtiontalouden alijäämää 0,1 % suhteessa kokonaistuotantoon vuodesta 2015 eteenpäin ja siten kasvattaa valtion velkasuhdetta 0,4 % vuoteen 2018 mennessä. Velkasuhde kuitenkin v. 2018 pienempi kuin 2017).
- **Kesäkuun ennusteen** perusteella arvioiden **julkisen talouden velkasuhde jatkaisi kasvuaan koko hallituskauden ajan.**
- Hallitusohjelman vaikutukset koko julkisen talouden tasolla voivat poiketa valtion talouden vaikutuksista, riippuen lähinnä yliopistokiinteistöjen ostajien asemasta (osa julkista taloutta vai ei) ja siitä rahoittaako valtion asuntorahasto uudet toimet uudella velanotolla.
- **Julkisen talouden pidemmän aikavälin näkymä on edelleen huolestuttava:** välittömät sopeutustoimet ja rakennepoliittisen ohjelman toistaiseksi yksilöidyt päätökset supistavat kestävyysvajetta, mutta se on yhä n. 3 %/BKT (huhtikuun arvio).

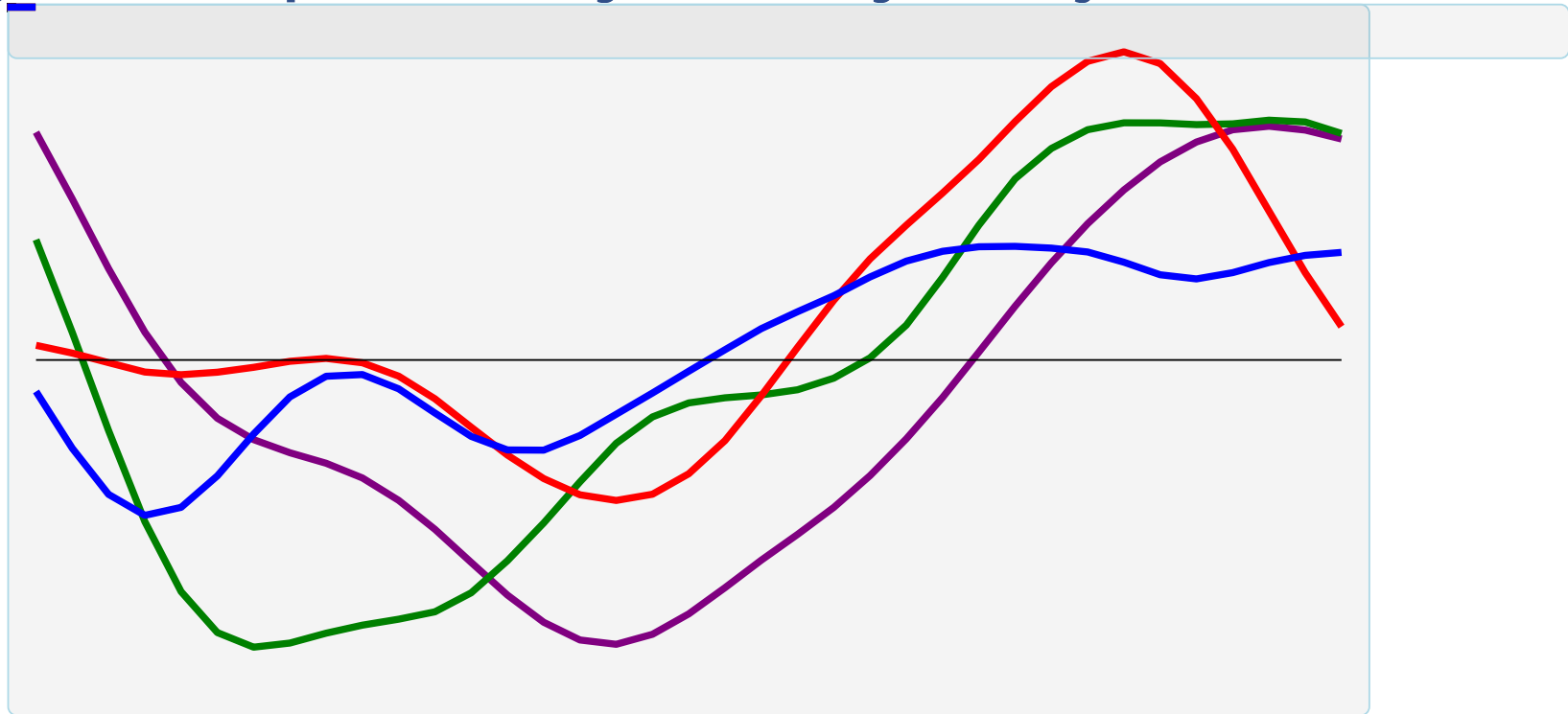

Heinäkuu 2014: Kansainväliset näkymät Venäjän tilannetta lukuun ottamatta yhä vakaat

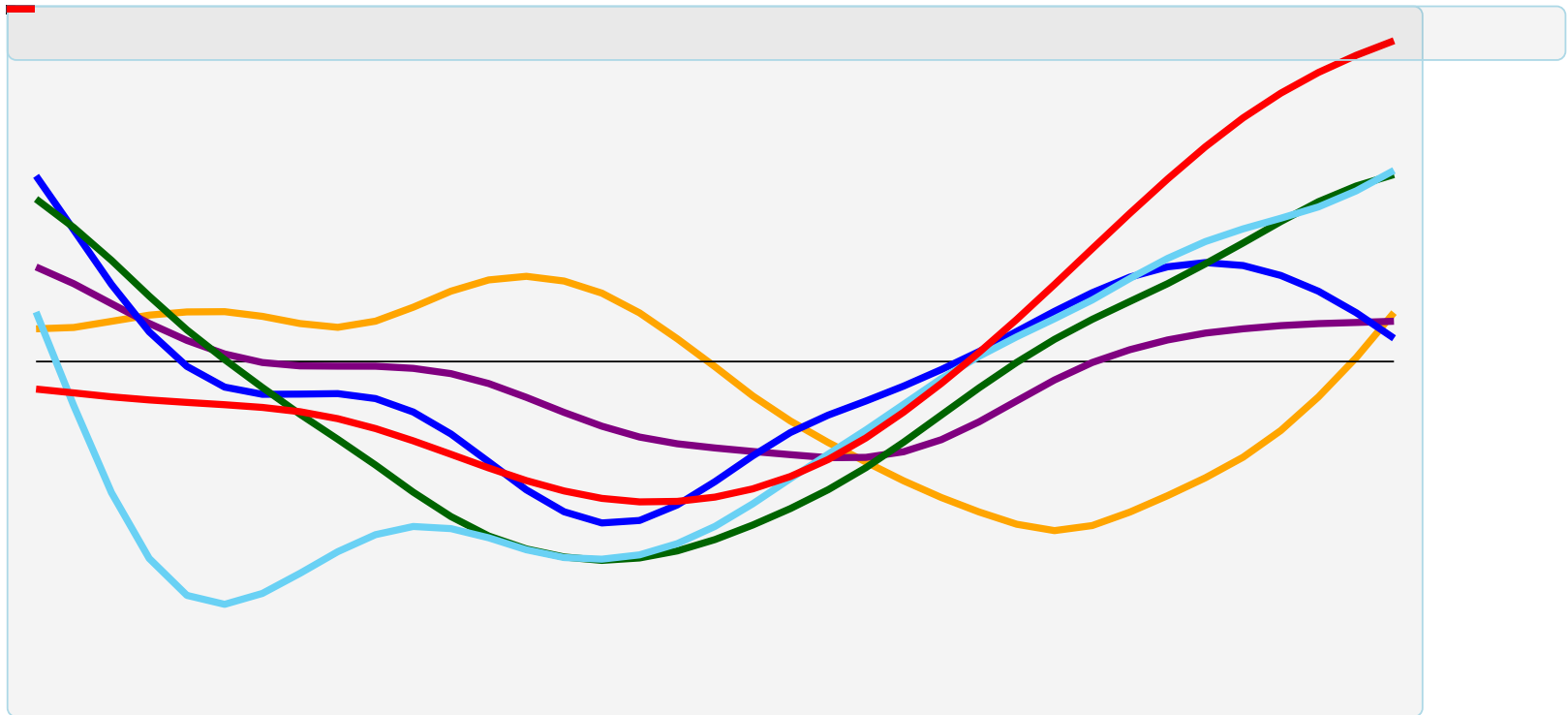
- Talouden **sentimentti on pysynyt heinäkuussa Euroalueella ja koko EU:ssa ennallaan.**
- **Yhdysvalloissa toisen neljänneksen kasvu** kompensoi heikon ensimmäisen neljänneksen.
- **Kiinan kasvu** hitaampaa kuin ennen finanssikriisiä, mutta **vakiintunut reiluun 7%:n vauhtiin.**

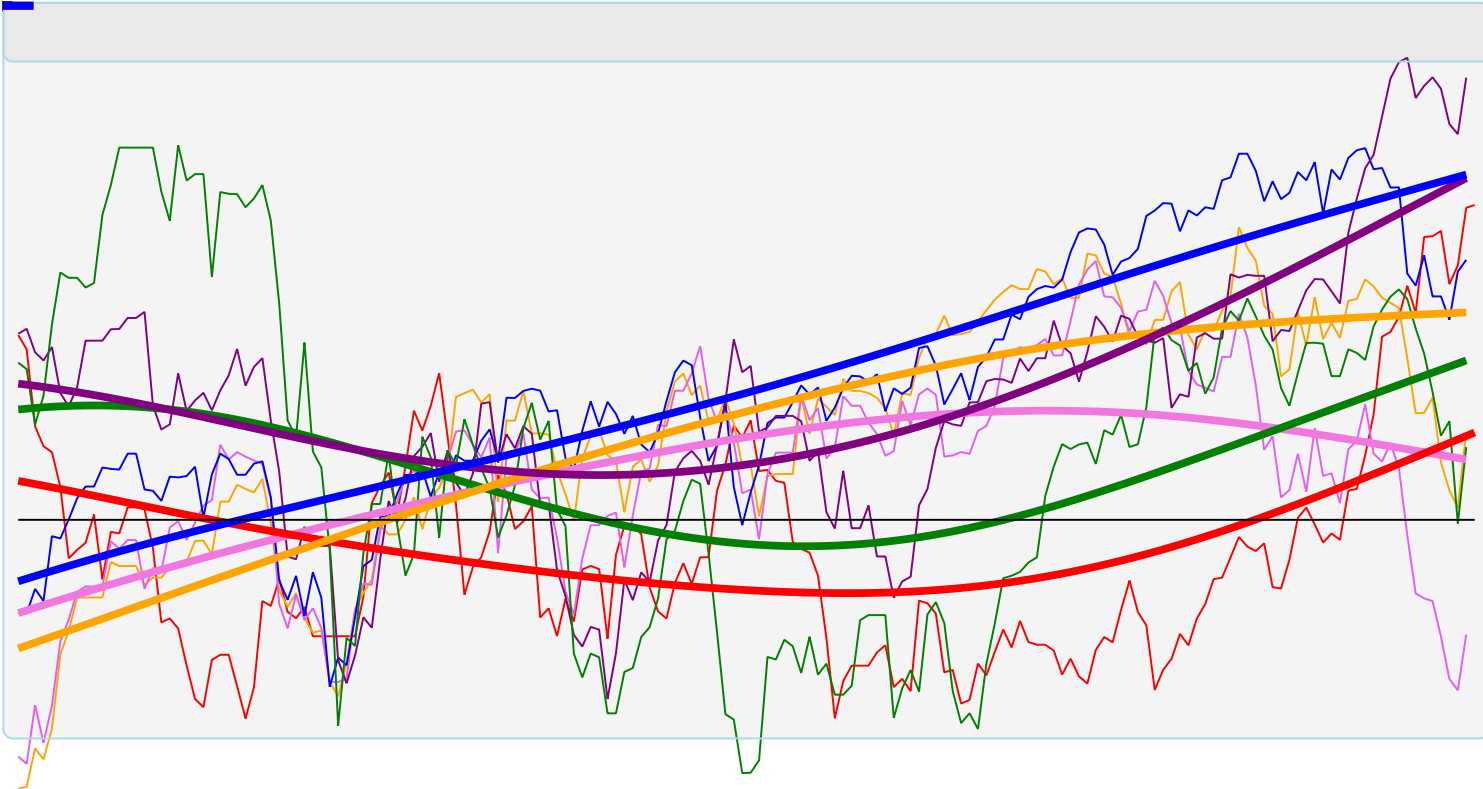
OECD:n ennakkollinen suhdanneindikaattori lupaa hyvää – Japani selittynee erityistekijöillä?

Euroalue muiden teollisuusmaiden imussa – Saksan kasvun nopein vaihe kuitenkin jo ohi?

Myös pörssikurssit ennakoivat kasvua – Euro-alue ehkä poikkeus sääntöön

Heinäkuu 2014: Hyviä uutisia Suomesta

- Heinäkuun alussa julkistetut uudistetun kansantalouden tilinpidon (EKT 2010) luvut eivät olennaisesti muuttaneet käsitystä suhdannetilanteesta.
- Huhti- ja toukokuun vientiluvut myönteisiä ja luovat painetta korjata koko vuoden vientiennustetta ylöspäin.
- Kuluttajien luottamus vahvistui heinäkuussa.
- Teollisuustuotanto lisääntyi toisella vuosineljänneksellä kemian- ja kaivos- sekä energiateollisuuden vetämänä.

Heinäkuu 2014: Huonoja uutisia Suomesta

- Teollisuuden uudet tilaukset ovat kääntyneet metalliteollisuuden vetämään laskuun.
- Kokonaistuotannon suhdannekuvaajan mukaan tuotanto supistui toukokuussa suhteessa edelliseen kuukauteen sekä vuoden takaiseen, trendi kuitenkin viittaisi laskun taittuneen.
- Kesäkuun työllisyysluvut tulkittavissa marginaalisesti odotettua huonommiksi, mutta käänne parempaan näköpiirissä?
- Teknologiateollisuuden tilauskanta kesäkuun lopussa pienempi kuin vuosi sitten, supistunut myös suhteessa maaliskuuhun 2014.

Heinäkuu 2014: Ukraina-riski realisoitumassa?

- **Kesäkuun ennusteessa** kansainvälisen kehityksen riskien nähtiin olevan tasapainottumassa, mutta huomautettiin Ukrainan kriisin pitkittyessä vaarantavan Venäjän talouskehityksen.
- **Kansainvälinen tilanne on heinäkuun kuluessa jännittynyt entisestään** ja Venäjän vastaisia pakotteita on voimistettu.
- **Venäjään kohdistuvien sanktioiden taloudelliset vaikutukset** ovat vaikeasti arvioitavissa, mutta ne saattavat kääntää Venäjän talouden supistuvalla uralla. Kaikissa vaihtoehdoissa Venäjän kasvu tulee pysymään hitaana ja tuotantorakenne yksipuolisena.
- **Venäjä ilmoitti 7.8.2014 tuontikiellosta**, joka koskee mm. eurooppalaisia elintarvikkeita. Näiden kokonaistaloudellisia vaikutuksia ei ole vielä analysoitu, mutta koko kansantalouden tasolla vaikutukset jäävät rajallisiksi sillä Suomen rajoitusten alainen vienti Venäjälle on noin 0,4 % Suomen kokonaisviennistä.
- Venäjä on ilmoittanut **harkitsevansa Siperian ylilentojen kieltämistä** eurooppalaisilta lentoyhtiöiltä, joka olisi vakava takaisku valtion omistamille Finnair Oyj:lle (osaomistus) ja Finavia Oyj:lle (100 % valtio-omisteinen).

Venäjä VM:n arvioissa

- Venäjän talouskasvu on jo joka tapauksessa hidastunut, mutta Ukrainan kriisi ja siihen liittyvät pakotteet ovat edelleen heikentämässä Venäjän näkymiä.
- EU:n pakotteilla ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia Suomeen.
- EU:n pakotteilla voi olla merkittäviä epäsuoria taloudellisia vaikutuksia Suomeen.
- Venäjän vastapakotteilla on suoria, joskin rajallisia vaikutuksia Suomeen.
- Venäjän talouskehitys, EU:n pakotteet sekä Venäjän vastapakotteet vaikuttavat kaikkiin Venäjän kauppakumppaneihin ja tätä (kysyntä)kanavaa myöten Suomen vientiin.
- VM ja Suomen Pankki rakensivat keväällä Ukrainan kriisin merkittävän kärjistymisen skenaarion, jossa Suomen BKT:n taso v. 2014 alentuisi noin 0,9 prosenttiyksikköä.
- Tähän mennessä -0,9 %:n skenaariorista VM:n vuotta 2014 koskevissa ennusteissa on sisällä n. -0,5 %:n verran:
 - Ennen kriisin kärjistymistä huomioitiin Venäjän kasvun puolittuminen, ruplan heikkeneminen ja työnnin aleneminen: vaikutus VM:n ennusteeseen -0,1 %-yksikköä (maaliskuun ennuste).
 - Toukokuussa ennakoitiin Venäjän talouden supistuvan 1 % tänä vuonna ja sen vaikutukseksi Suomen kasvuun arvioitiin -0,3 %-yksikköä.
 - Nyt käynnissä olevalla ennustekierroksella ei ole kajottu Venäjää koskevaan kasvuarvioon, mutta pakotteiden vuoksi Venäjän tuonti laskee enemmän kuin toukokuussa arvioitiin; vaikutus Suomen BKT:hen -0,2 %-yksikköä aiemmin arvioidun lisäksi.

Kokonaisarvio taloudellisesta tilanteesta ja vaikutuksista

- **Ennusteen** laatiminen vielä kesken, mutta siihen kohdistuva **muutospaineet pientä mittakaavaa ja eivät tule olemaan peruste finanssipolitiikan uudelleenarviolle.**
- Keskeistä on hallitusohjelman mukaisesti **saattaa loppuun aiemmin päätetyt toimet,** erityisesti rakennepoliittisen ohjelman osalta. **Erityishuomio kohtaanto-ongelmaan.**
- Samalla on hyvä nöyränä todeta, että **talouden suuret haasteet yhä ratkaisematta:**
 1. **Kestävyysvajeen** (julkisen talouden tulojen ja menojen epäsuhta pitkällä aikavälillä) umpeen kurominen edellyttäisi voimakkaampaa talouskasvua ja/tai menokehityksen hillintää. On vielä epäselvää saavutetaanko rakennepoliittisen ohjelman tavoitteet tällä hallituskaudella.
 2. **Vientivaje:** talouskasvun elpyminen kestävällä tavalla edellyttää viennin kääntymistä kasvuun, tähän taas politiikka-arsenaalissa on kuitenkin vain epäsuoria ratkaisuja:
 - Pitkäaikainen **palkkamaltti** tukee kilpailukyvyn vahvistumista, mutta 1990-luvun nopea resurssisiirto avoimelle sektorille ei ole nyt mahdollinen ja olisi tuskin edes tavoiteltava kotimaisen kysynnän näkökulmasta.
 - **Rakenneuudistuksilla voidaan työmarkkinoiden toimintaa parantaa ja nopeuttaa resurssien siirtymistä avoimelle sektorille.**
 - Monipuoliseen osaamiseen ja voimakkaaseen yrittämishaluun perustuva **reaalisen** (ei-hintatekijöihin perustuva) **kilpailukyvyn parantuminen ei ole yksin valtion käsissä** ja on vaikea korjata nopeasti – siksi toimilla on kiire.
 3. Vaikka **Euroalueen** akuutti kriisi näyttäisi olevan ohi, alue on **pahasti velkaantunut ja sen kasvunäkymät ovat heikot.** Luottamus on pitkälti EKP:n varassa.